

Garay András

A holnap embere és a holnap Istene

1. A ma embere

Ahogy a problémás gyereket elvisszük a pszichológushoz, nekünk is alapvető kérdéseket kell tisztáznunk. Az alapvető kérdések túlmennek a mindennapi kenyérgondokon, és személyi érettségünk szintjét vizsgálják.

Ki vagyok én? Ez az *önismeret útja*:

Mi motivál bennünket? Kényszer, hogy másoktól elismerést nyerjünk, vagy hívás, hogy önmagunkat kibontakoztassuk mások javára?

Mi a létezésünk témaköre? Mi felé vonzódunk? Önmagunk és önértékünk, vagy a külső világ felé és a hívó érték felé?

Mi az irányultságunk? Tekintélyre irányul, és vakon követ valamit, vagy az értékre irányul, minden felszólítás nélkül tesz valamit? A múltra irányul, ismételve a múlt alapparancsait vagy fáradozva, hogy azt végképp eltörölje – vagy a jövőre irányul, és a múlt csak ugródeszka az újabb értékek felfedezésére?

Milyen a növekedésünk? Állandósult a létünk, tehát statikus, ahol nincs növekedés, nincs tanulás, nem vagyunk képesek alkotóan közeledni egy új helyzet felé, és csak ismételjük a múlt alapparancsait, vagy dinamikus, ami azt jelenti, hogy tudatában van az értéknek, és van hozzá érzelme, ezért növekszik, fejlődik, és képes az új helyzetekhez alkalmazkodni?

Milyen a büntudatunk? Sürgetjük-e a büntetést és a bűnhődést, amely sokszor nem arányos a megsértett értékkel, vagy látjuk a jóvátétel szükségességét, de úgy mint a jövőre irányuló érték átrendezését, és arányosan a megsértett értékkel?

Milyenek a változásaink? Hirtelen, gyors változások jellemeznek a lelkesedéstől a mélybe zuhanásig, vagy fokozatos a fejlődésünk, és arányos a lét majdnem minden dimenziójában?

Nézzük meg a *vallásosságunkat*, a *hitünket* is, mert a fenti általános elveket a vallás, az Isten és ember viszonyaiba rendezve még jobb tükröt tarthatunk magunk elé!

Vallásosságunk belülről bontakozik-e ki bennünk, vagy kívülről (törvények, szokások, rendek alapján) meghatározott? Mert az első esetben vallásosságunk a miénk, az mi magunk vagyunk, a második módon viszont csak egy ruha rajtunk, amit vagy félünk levetni és

szorongatjuk, mint a babaruhát, mert biztonságot ad, vagy egyszerűen ledobjuk magunkról.

Ma, ha körülnézünk, azt látjuk, hogy mindenki válságról beszél: gazdasági válság, politikai válság, morális válság. A fentiek fényében azonban már láthatjuk, hogy minden válság alapja az ember válsága.

De lépünk az emberen is tovább! Az ember kapcsolatokba ágyazott lény, aki lesöpör magáról mindent, ami nem működik az életében. És lesöpri Istent is, pontosabban azt az istenképet, amit tanult, amit mutattak neki, ami ma általános. Tehát a válságok legfőbb oka az istenkép válsága. Mert torz istenképből torz emberek következnek, akik torz társadalmakat hoznak létre, torz egyházakat, torz gazdaságot, és lassan úgy érezzük, hogy nincs menekvés ebből a lefelé húzó örvényből. De mi itt élünk, ebben az eltorzult világban, keressük és meg akarjuk teremteni Isten országát.

Tehát újra kell fogalmaznom önmagammat: Ki is vagyok valójában, hol állok, hol tartok ezen az úton?

2. A ma Istene

„Istent még senki nem látta” – tehát csak az emberi tapasztalás, gondolkodás, hit, személyesség alakította ki azt az istenképet, amelyet ma gondolunk, amely megjelenik az egyházak tanításában. Abban a tanításban, amely évtizedek óta – itt Európában – egyre inkább elveszti az emberek szimpátiáját, és azok tömegesen hagyják ott az Egyház által képviselt dolgokat. S ha formálisan még ott vannak is, moráljukban, gondolatainkban, mindennapos életvitelünkben már nem követik. És bizony, amikor a népszámlálás kérdőívét kitöltöttük, magunk is elbizonytalanodtunk, hogy beírhatjuk-e még, hogy katolikusok vagyunk. Nyilván túlléptünk ezen, életkor függvényében beírtunk valamit, de „titkon éreztük”, hogy ha igazából válaszolnánk, azt íránk be: „vallásos vagyok a magam módján” – és a vallásszociológiai szerint ez ma messze a legnépesebb réteg a társadalomban (az emberek kb. 50%-a válaszul így, szemben a „vallásos vagyok az Egyház tanítása szerint” válasszal: a népesség 10%-a). Ha kitekintünk – például az „Érted vagyok” segítségével –, a nemzetközi teológia világában is lát-

hatjuk a vitákat, a különvéleményeket. Az Egyház Jövőkutató Intézete – mert ilyen is van (neves teológusokkal, szociológusokkal, szakemberekkel) – vagy a változás azonnali szükségességéről beszél, vagy sürgeti a fundamentálistmushoz való visszatérést. Mindkettőre látunk példákat.

Ne gondoljuk, hogy ez csak egyházvezetési ügy. Mindezek csak jelenségei annak a ténynek, hogy az Istenről alkotott régi elképzelések ma nem működnek. Az, amit várnánk, amit képzelünk, amiben hiszünk, nem működik, sőt: tömegesen nem működik. A nem működés könnyen belátható: az istenkép nem tud összekapcsolódni az emberrel, aki Isten képére lett teremtve. Persze ezért az embert kiáltjuk ki hibásnak. Valljuk be, nem mai találmányként.

De lássunk egy-két példát az istenkép sokszínűségére, és lássuk be, hogy ezek bennünk is harcolnak ezek egymással! Például: Kicsoda Jézus?

Teológia az Újszövetség (elsősorban Pál) alapján

Az ember és Isten közötti viszony megromlott Ádám vétkével. Ezt a viszonyt Jézus Krisztus megváltó áldozata állította helyre: a keresztdíjat kiengesztelte a haragvó Atyát, és ezért Jézus Krisztust az Atya feltámasztotta, így legyőzte a halált: Jézus vére lemosa az emberről a bűnt, és megváltott minket a halálból.

Teológia Jézus tanítása alapján

Az emberek félreértették Istent. Jézus eljött az Isten világából, hogy bemutatassa, milyen az Isten valójában. Meghirdette az örömhírt, a szeretet országát, ezért elfogták és kivégezték, s mivel a kereszten is megvallotta Istenhez tartozását, nem lépett ki a szeretet világából, visszament az Atyához. Nekünk, követőinek is így kell cselekednünk, és az Atya bennünket is befogad.

Teológia a gnosztikus tanítások alapján

Az Atya első teremtménye Jézus, aki első a teremtetek között. Az Atya első teremtménye különböző történelmi időszakokban és kultúrákban eljön, és meghirdeti Isten valóságát, az Istenhez vezető utakat. A történelem öt Ekhnatontként, Buddhaként, Szókratészként, Jézusként stb. ismerheti meg, akik

mind ugyanannak az első teremtménynek megjelenési formái.

Jézus a történelem alapján

Jézus Krisztus történelmi személy, a qumráni esszénus közösség tagja, akire ráaggattak számos mitikus elemet, tanítását és teológiáját összeollózták a kor vallási megfelelni-akarásának és hiedelmeinek sokszínűségéből, és a történelmi Jézus és a hit Krisztusa között számos ellentmondás van. Az „összeollózás-hoz” felhasznált források például: a kánaánita természetvallások tana a meghaló és feltámadó Istenről; e szerint minden ősszel rituálisan megölték Istenet, és tavasszal feltámasztották; vagy a tavaszi napéjegyenlőség rituális szexorgiái, ahol az Isten egyesül az emberrel; a Moloch-kultuszban a Bika-véráldozat, mint a bűnöktől való megtisztulás; Héraklész, aki ember és Isten gyermeke, népének megváltója, aki alászállt a poklokra stb. És ott a felirat a denderai Ízisz-templom falán: Ízisz mondja: „Ti akik megfáradtatok, gyertek hozzám, nálam felüdülést találtok”.

3. A holnap embere

A holnap embere – mint érett személyiség – személyességre vágyik Istenel. És elindul egy úton, amely ma nagyon nincs kivilágítva, sokszor tapogatóznia kell, és könnyen szakadékba esik vagy eltéved. De mégis egyre többen járnak ilyen utakon – ha nem is mindnyájan szimpatikusak nekünk, és vallássosságunk okán tiltakozunk ellenük.

Mert mi történt? Ha az inga kileng, előbb-utóbb visszaleng, és lázas keresés indul meg: Hogyan is van ez az ember- és Isten-dolog?

Az erre a kérdésre érzékeny ember másként kezd tekinteni önmagára. Pszichológiai kutatások ma nagyon átírják az ember önmagáról alkotott képét. A kutatás és a világ kinyílása: az utazás, az internet, más kultúrák és vallások, ember- és istenképek megismerése következményeként az ember átérzi, hogy saját kultúrája mennyire gettó a szabadon szárnyaló gondolatokhoz képest.

A kérdés – amely szerintem alapkérdés – ma így fogalmazható meg: Él-e a bennem az Isten Lelke, vagy nem él? Bővebben: A teremtettségben Isten a saját Lelkét belénk leheli-e? Tehát van-e az ember személyiségén belül egy isteni rész, vagy nincs?

Erre lehet igennel válaszolni, ahogy még Szent Pál írja a tesszalónikaiaknak: „Maga a békesség Istene szenteljen meg titeket mindenestül, hogy a ti egész szellemetek, mind lelketek, mind a testetek feddhetetlenül őriztessék meg a mi Urunk Jézus Krisztus eljövételére”. Magyarán az ember hármas lény. Ahogy az Isten hármas, az ember is az. „Amint a mennyben, úgy a földön is.” Pál szerint

össze kell törni a cserépedényt, hogy a bennünk lévő kincs a napvilágra kerüljön. Ha csak test vagyunk – akár egy szeretetkapcsolatban is –, csak két százból sodorjuk a köztünk lévő kötelet; ha test és lélek vagyunk, akkor már négyből; de ha a magunk és a másik hármasságát komolyan vesszük, akkor már kilencből! A kilenc százból sodort kötél szinte elszakíthatatlan.

Jó, ez így van, de mi ezzel a baj? Hát az, hogy ez nem katolikus tanítás. A 4. Konstantinápolyi Zsinaton (869-ben) hoztak egy dogmát, amelyben az ember személyiségét úgy definiálták, hogy testből és lélekből áll (tehát az addigi hármasság helyett – test, lélek és szellem – csak két részből). Azaz megfosztottak bennünket annak hitétől (és valljuk be: gyakorlatától), hogy Isten Lelke bennünk él. Ez a lépés beláthatatlan következményekkel járt, hiszen a felvilágosodáskor, a tudományos gondolkodás hatására a lelket beszuszakolták a test egy bonyolult funkciójába, és utat nyitottak a csak testben gondolkodás, azaz a materializmus előtt.

Érdekes dolgot olvastam a keleti egyházak elszakadásának okairól. Nem politikai, gazdasági vagy hatalmi okok játszottak abban szerepet, hanem az ún. dogmafejlődés elutasítása. Megunták, hogy a nyugatiak állandóan változtatták, fejlesztették a dogmákat. A keleti egyházak csak az első 6 egyetemes zsinaton (681-ig) hozott dogmákat fogadják el, tehát az ottani tanításban még él a hármasság ténye. Ezért a spirituális élet nagyon intenzív, és ma Magyarországon is hatalmas vonzása van. Ma bizony sokan Athosz hegyére emelik a tekintetüket. A keleti egyházatyák tanításának egymondatos összefoglalása Szent Atanázstól származik: „Isten emberré lett, hogy az ember istenné legyen.”

Tehát az alapkérdésre válaszolhatunk igennel is, és nemmel is.

Ha igennel válaszolunk (és ezt komolyan is gondoljuk), lázas nyugtalanság vesz rajtunk erőt: Isten Lelke bennem van! De: Hol, miképpen van bennem, és hogyan tudom őt megismerni, megérinteni, és teret engedni neki magamban? És ezen az úton az emberkép változása után az istenkép is megváltozik. Mit kell csinálnom? Hogyan kell lebontanom az egóm gátjait, hogy Isten érvényre jusson bennem?

De válaszolhatok nemmel is. Isten nem lakik bennem, de a személyiségem olyan lehet, hogy a tőlem független Isten (Lelket, Atyát, Fiút) megismerhetem, ráhangolódhatok.

Ha a két választ a praxis oldaláról nézzük, alig találunk különbséget!

4. A holnap istenkapcsolata

Tehát utak Istenhez. Mielőtt erről beszélnénk, meg kell kérdezni: Hihetünk-e abban, hogy az emberiség jövője attól

függ, hogy az ember miként lesz képes felülemelkedni önmagán, képes-e „át-szellemiesülni”, és visszatérni az Isten világába, az Isten szempontjai szerinti életbe?

Látva a válságokat, azt gondolom, semmi másban nem hihetünk! Akár a mi személyes szeretetünket vagy annak hiányait nézzük, akár az emberiség nagy gondjait – a válasz itt van.

Valószínűleg nem sok újat mondok, és az utak és módszerek egy-egy emberen belül is összeadódnak. Itt nincsenek receptek, csak az egyéni utak meg a közösségi tapasztalat és tanúságtetés segítheti közös utunkat.

a. az azonosság útja

Bulányi Gyurka bácsi teológiájának alapvető tézise (természetesen ez is 2000 éves múltra vezethető vissza), hogy a Jézussal való magatartásazonosság jutalma a léteazonosság, következésképpen pedig a sorsazonosság. Tehát ha az Istennel kapcsolatba akarsz kerülni a lét síkján is, a szeretet magatartását kövesd: „Kapzsi helyett adzsi ember légy!” Az adással saját magunkban teljesítjük ki a teremtés folyamatát, hiszen boldogságunk csak az osztozásból származhat, mert ez legfelsőbb lényünk. Ez legyen szabad, áramló (flow), viszonozást nem váró! Ezzel felszabadítjuk isteni természetünket. Törekedjünk idő, pénz, szeretet adására, adjunk ma többet, mint tegnap.

b. az erények útja

Az ember lényege a morális fejlődés. Ez belső erőfeszítés és tudatos munka eredménye. A bennem élő Isteni Lélekhez (vagy Szellemhez – itt zavaró a fogalmi pontatlanság!) úgy juthatok el, ha a körülöttem – előtte – lévő burkokat leszedem magamról, vagy kitisztítom, gyógyítom. Ez a két burok: a testem és az én lelkem. Mivel minden mindennel összefügg, ha a testem és a saját lelkem transzparenssé válik, megnyitja az utat az isteni Lélek előtt.

Nem új találmány ez sem: ép test és ép lélek. A saját lélek tisztítása pedig az erények gyakorlása. Csak röviden összefoglalva: az emberben akarati, érzelmi és gondolati erények vannak. Ezek tudatos építése, fejlesztése teszi saját lelkünket transzparenssé. Sok módszer van erre, és talán az a legjobb, ha egy tanulási folyamatban ezeket végigméltoljuk: adunk egy-egy hetet mindegyiknek, és felírjuk a hűtőszekrény ajtajára vagy a noteszünkbe, hogy ez a hét pl. a béketűrés erénye növelésének a hete. Erre gondolunk, erről elmélkedünk, hozzáolvasunk, beszélünk róla. S ha van 36 erény, mert miért ne lenne ennyi, hiszen a teljesség száma a 12, és 3x12=36, akkor 36-hetente megállapíthatjuk: végighaladtunk a soron, és reményeink szerint magasabb szintre emeltük őket.

Persze az evangéliumokat is segítségül hívhatjuk. Jézus a Hegyi beszédben módszert ad az erények növelésére – és itt visszatérünk a hagyományosabb vallási eszköztárhoz –: a birtoklásnak (akaratvilág) az adakozás, a belső feszültségnek (érzelemvilág) az imádkozás, a szétszórtságnak (gondolatvilág) a bőjtölés a javasolt megoldása.

Az azonosság útját és az erények útját Anselm Grün a magasból építkező lelkiségnek nevezi, és figyelmeztet bennünket, hogy a fiatalkori ideák korlátosak, és mellettük a mélyből forrászó lelkiség útja ajánlható. Így a harmadik út:

c. a Krisztussal való átitatódás útja (de mondhatjuk hagyományos Bokorbeli vagy egyházi útnak is)

Önerőből nem vagyunk képesek rá, szükségünk van a kegyelemre. Ez az út eléggé ismert számunkra, de a mai szellemi vezetők összekötik a jungi mélylélektani vonulatokkal, amit talán Anselm Grün meseelemzései is mutatnak: A Holle anyó c. mesében a kislánynak be kell ugrania a kútba, hogy azon a virágos réten találja magát, amely visszavezeti őt önmagához. Ezt a magyar népmesék is bőven sugározzák. A keleti egyházatyák mellett azért hasonlóan gondolkodó nyugatiak is voltak, de Aquinói Tamás dominikánus teológiája kiütéssel győzött a ferences Duns Scotusszal szemben.

Ezen az úton az alázat, az aszkézis, az imádságos élet, a Krisztus- (Fiú-) központúság a főbb jelzőkövek, persze már megújítva sok módszerrel, gyakorlatlalt, legyen az drámapedagógia vagy a láthatatlan evangélium. A karizmatikus utak vagy a hagyományos utak is ajánlhatók.

És végül egyre növekvő módon és sokszor kommercializálódva jelentkeznek, mondjuk így:

d. a belső utazások útja,

ahol a kereső és Istenre nyitott, de az egyházakat elutasító emberek keresik Isten és a vele való kapcsolatot. Az ezoterika és keleti vallások útjainak eredményeit ma nem lehet sem megkérdőjelezni, sem megkerülni. Ezek lényege az, hogy az ember induljon el egy belső utazásra. Rengeteg iskola és módszer van. Sajnos a legtöbben nem jutnak el az élményen túl a szeretet gyakorlati megvalósításáig, de az biztos, hogy élhetőbb életet élnek, és szerethetőbb emberek lesznek.

Az utak itt már nagyon szerteágazóak, s egyesek teljesen kihagyják Isten a dologból, mások viszont a bennük lévő isteni erőnek tulajdonítják azt az utat, amelyen járnak, a megélt változásokat, az erőfeszítéseiket és azok eredményeit. Azt gondolom – utalva a Jakab-levéltre –, a hitek cselekedetek nélkül halottak, és a ténylegesen megtapasztalt

élmények, inspirációk, intuíciók és belső látások eredményeként ezeken az utakon el lehet is jutni a szeretet mindennapos megéléséhez, és a világ átszellemiesítéséhez ők is nagyban hozzájárulhatnak.

Mivel ezek a csoportok lassan világméretű mozgalommá, sőt egyházakká szerveződnek, nem lehet egy közlegetéssel elintézni őket, sőt lehet tanulni tőlük. Valószínűleg a globalizálódó világ globális vallásának csírái ezek, és szinkretista módon szippantják be a legjobb keresztény hagyományokat. „Nem az a kérdés, milyen világ vesz körül bennünket, hanem hogy milyen világ él bennünk” – írja Popper Péter.

Ha az istenkeresés új útjait megismerjük, és komolyan vesszük, azt láthatjuk, hogy nincsenek is olyan távol egymástól, és ha jó szándékkal párosulnak, együtt sokat tehetünk. Azonban felvetődik egy nagy kérdés: Az igényes és időt rászánó, nem rutinszerű istenkeresés végén milyen Istent fogunk találni?

5. A holnap Istene

Említettem az elején, hogy tudomásul kell vennünk: az Istennel kapcsolatos hitünk, hiedelmek egy része nem működik. Becsületesen elkezdjük keresni Istent, és óhatatlanul a vallásokba botlunk.

Egy vallás csak akkor sikeres, ha elhitheti az emberekkel, hogy szükség van rá. A vallások sikeresek akarnak lenni, és erre nagyon sok eszközük van. A vallások nemcsak az istenképet monopolizálják. További monopóliumuk a halál, a bűn és az ítélet, magyarul a félelem. „Felejtse el, hogy van fejed” (Ch. Lubich egyik emblemikus mondata volt ez), hallgass ránk, mi majd megmondjuk a tutit. Aki nincs velünk, Istennel sincs.

Azt gondolom, túl vagyunk már a valláskritikán, és mi magunk is sok vállalható értéket találunk a vallásban. De tudomásul kell vennünk, hogy a spiritualitás megtalálása sok esetben eltávolít bennünket a vallásoktól. Tehát a lelkiélet útjai, a spiritualitás ilyen értelemben kockázatos. A vallás is változik, alakul, és szerencsésen alakulhat a szerepe a mi életünkben is. Sok ember életében nagyon pozitív szerepet játszik, és sokszor lehet a spiritualitás előszobájának tekinteni.

DE:

– a vallás tanított arra, hogy közvetítőre van szükség ahhoz, hogy Istennel kapcsolatba kerülj – *holott* a holnap embereként azt gondoljuk, hogy egyszerűen kapcsolatba kerülhetünk vele, ha tiszta és igaz módon Istent keresve éljük az életünket;

– a vallás parancsolt rá az emberre, hogy szeressük Istent – *holott* a holnap

embereként azt gondoljuk, hogy lehetetlen őt nem szeretnünk;

– a vallás tanított arra, hogy Istentől és a többi embertől elkülönítetten létezzünk – *holott* a holnap embereként azt gondoljuk, nem különülünk el egymástól;

– a vallás hintette el az emberekben a félelmet Isten haragjától – *holott* a holnap embereként azt gondoljuk, Isten nem megteremti, hanem eloszlatja félelmeinket;

– a vallás teremtette meg azt az Istent, aki hatalmas, és uralkodik rajtunk és a világon – *holott* a holnap embere azt gondolja: Isten legnagyobb ajándéka, hogy megosztotta velünk isteni képességeit, hogy olyanok legyünk, mint ő.

Így aztán gondjaink lehetnek! Mert a holnap Istene

– nem különül el tőlünk, sem a világtól, és mindenütt jelen van;

– szükség nélkül való: nem volt szüksége a Fia halálára, és nincs szüksége a mi hitünkre, imánkra vagy szolgálatunkra sem;

– nem zárta le a kinyilatkoztatást, hanem folyamatosan kommunikál velünk;

– nem rendelkezik nimmal, fajjal, formával, nagysággal, és más, az emberre jellemző tulajdonságokkal;

– feltételek nélkül szeret bennünket, senki felett nem mond ítéletet, és senkit nem büntet meg.

6. Befejezés

Amiről most beszéltem, arra kívánt inspirálni, hogy ha megrekedünk egyéni vagy közösségi utunkon – legyen az pasztoráció vagy karitás, vagy csak a jövő féltése, vagy ha csak tapasztalatokat szeretnénk szerezni Istentől, vagy ha a világ válságoktól szenvedő sorsa felett sópánkodunk: van olyan út, amely egyéni, közösségi és emberiség léptékű megoldásokat kínál.

A spiritualitás útját sokszor háttérbe szorítottuk, nem tartottuk praktikusnak, hasznosnak. Pedig önmagunkat megmutatni így is lehet, hiszen a körülöttnk élő emberek arra várnak, hogy válaszoljunk az Istennel és az emberrel kapcsolatos alapkérdésekre.

Ezért dolgunk is van: Fel kell ébresztenünk a közösségek életében a lelki és szellemi élet igényét, és ennek egyszerű valóságát fel kell tárni. Akkor tudunk boldogan adásban, szolgálatban és szelídségben élni, ha gazdag a spiritualitásunk. Keressük ennek útjait! És éljük meg határozottan, ami ebből következik: a hegyre épült város tudatát és virtuális valóságát! Ez majd elvezet a tényleges valósághoz is.

A mai élet versenyfutás az idővel. A rombolás és az építés harca folyik. Legyünk bátrak, ha úgy tetszik: kalandorok! És még miről ismerjenek meg bennünket? Arról, hogy a holnap Istene és a holnap emberének követői vagyunk.